

QUADERNS DE L'ICPS

Eleccions en temps de crisi
El vot econòmic a les eleccions catalanes de 2012

Lluís Orriols (UdG)
Agustí Bosch (UdG)

Institut de Ciències Polítiques i Socials
Adscrit a la Universitat Autònoma de Barcelona

02

Abril 2013

L'Institut de Ciències Polítiques i Socials (ICPS) és un consorci creat l'any 1988 per la Diputació de Barcelona i la Universitat Autònoma de Barcelona, institució aquesta última a la qual hi és adscrit a efectes acadèmics.

Quaderns de l'ICPS són breus monografies que analitzen diversos aspectes de les actituds i el comportament polític de la ciutadania i que tenen com a un dels seus objectius principals la divulgació científica dels fenòmens polítics entre un públic ampli, no especialitzat, però interessat a tenir-ne un millor coneixement.

Aquesta és una publicació trimestral en format *on-line*, dirigida i realitzada pel grup de recerca en Comportament Polític i Electoral del propi Institut, en col·laboració amb altres investigadors externs.

Aquest treball no pot ésser reproduït sense el permís dels autors o autores.

Publicació: Institut de Ciències Polítiques i Socials (ICPS)
Mallorca, 244, pral. 08008 Barcelona (Espanya)
<http://www.icps.cat>
© Lluís Orriols i Agustí Bosch
ISSN: 2014-9980
DL: B.2828-2013

Els governs surten reelegits en temps de bonança econòmica i són derrotats en temps de crisi.

No només ho diu la literatura acadèmica sobre “vot econòmic” sinó fins i tot la saviesa popular. És per això que les nombroses eleccions celebrades durant els darrers cinc anys a tot Europa han generat un bon nombre de destronaments més o menys anunciats. La crisi econòmica ha tingut un gran impacte a les urnes: segons estimacions d'experts, els governs europeus durant aquests anys han sofert un retrocés electoral de 6 punts percentuals del vot per cada punt de caiguda del PIB.

La caiguda interanual del PIB a Catalunya al tercer trimestre del 2012 era de 1,6%. Seguint l'experiència dels països del nostre entorn, podia esperar-se una caiguda de CiU d'uns nou punts, just quan les enquestes debatien acaloradament si pujava o no fins a la majoria absoluta. La realitat va ser molt diferent a l'augurada per les enquestes, i el retrocés de CiU, d'uns vuit punts percentuals, va acabar essent homologable al càstig electoral sofert pels governs europeus. Vol dir això que els catalans van castigar CiU per la crisi econòmica? Hi ha hagut “vot econòmic” al 25-N? En aquest quadern intentarem donar algunes pistes sobre quin paper ha tingut l'economia en les darreres eleccions autonòmiques catalanes.

Catalunya en el context autonòmic

La resta de governs autonòmics que han passat per les urnes durant els anys de la Gran Recessió també han patit un retrocés en el seu suport electoral.

Només en cinc de les 21 eleccions que s'han celebrat durant el període 2008-2012, el govern de torn ha sortit reforçat electoralment (veure gràfic 1). El retrocés electoral d'aquests governs ha estat d'una mitjana de 4,5 punts percentuals. Aquesta xifra és sensiblement superior en el cas de Catalunya, ja que tant el govern presidit per José Montilla (2010) com el d'Artur Mas (2012) van patir una davallada d'entorn a vuit punts.

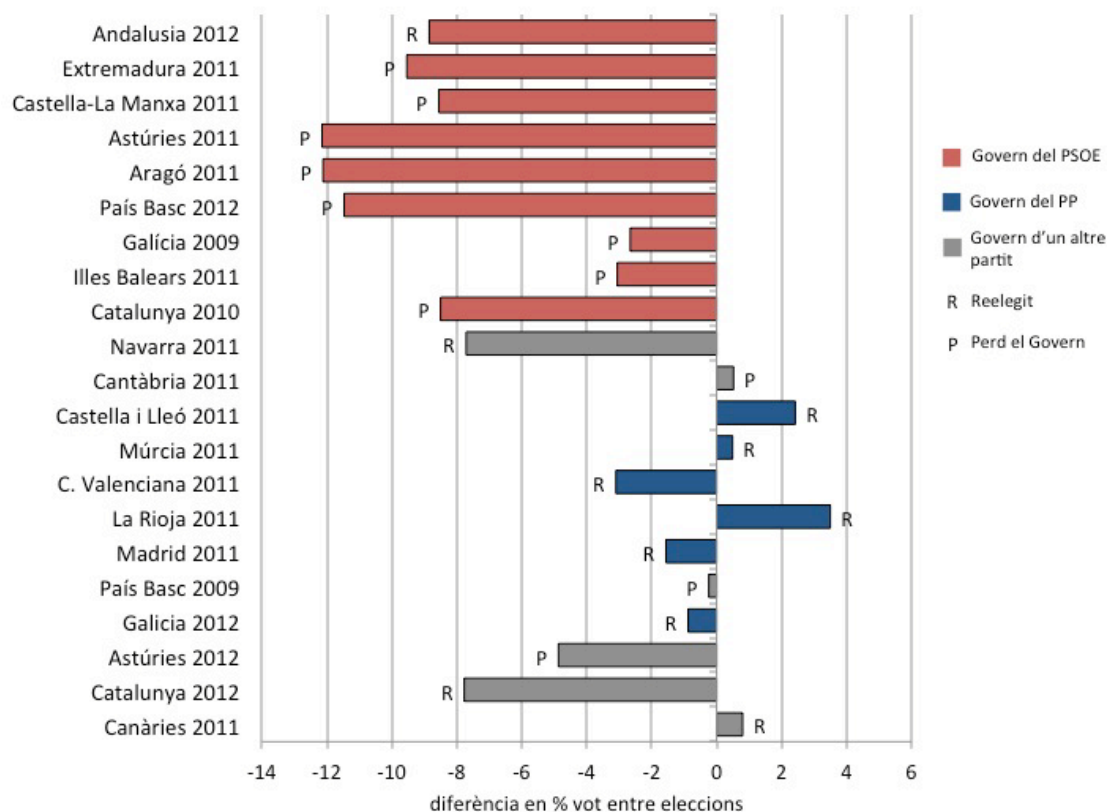
El declivi electoral de la gran majoria de governs autonòmics durant aquest temps de crisi econòmica, no sempre s'ha traduït en un relleu del govern. Governos com els d'Andalusia, Navarra o Catalunya, tot i haver perdut un nombre important de votants, no s'han vist obligats a passar a l'oposició. De fet, només en el 52% dels casos s'ha produït un canvi de govern després de les eleccions. Aquesta aparent contradicció s'explica per dos motius diferents: (i) alguns governs autonòmics gaudien d'una àmplia majoria i, per tant, podien assumir un desgast electoral sense que això es traduís en una pèrdua de la seva majoria parlamentària (per exemple, la Comunitat Valenciana i Madrid); o (ii) alguns governs aconseguiren revalidar la seva majoria parlamentària gràcies a la creació de governs de coalició o pactes de legislatura amb altres formacions (per exemple, Andalusia, Navarra o Catalunya).

El fet que la meitat dels governs s'hagin mantingut al poder ens podria fer pensar que la crisi econòmica no ha estat tan nociva per als nostres governants com se sol afirmar. No obstant això, és important tenir en compte que

es tracta d'una xifra molt superior a la que estàvem acostumats fins ara. Segons estudis previs sobre la matèria, abans de la crisi econòmica només al voltant d'un de cada cinc governs auto-

nòmics es veia obligat a passar a l'oposició després d'unes eleccions. En altres paraules, la taxa de mortalitat "governamental" ha augmentat a més del doble en els darrers anys.

Gràfic 1. Càstig electoral a governs autonòmics durant la Gran Recessió (2008-2012)

Nota: en governs de coalició, el gràfic mostra l'evolució del partit del cap del govern autonòmic. De la mateixa forma, considerem que el govern és reelegit (R) quan no es produeix un canvi del partit en el nou cap de l'executiu

Font: www.historiaelectoral.com

Les dades mostren, doncs, que la crisi econòmica ha anat acompanyada d'un retrocés electoral dels partits governants i d'un notable augment de l'alternança en el poder. Aparentment, aquesta coexistència entre crisi econòmica i càstig electoral sembla indicar que estem davant del clàssic "vot econòmic". En efecte, una possible interpretació dels resultats és que els ciutadans

van culpar i castigar els governs autonòmics per la mala situació econòmica que passava la seva regió.

No obstant, aquesta conclusió esdevé precipitada un cop dividim les CC.AA. segons el color del partit governant. Tal i com mostra el gràfic 1, el càstig als governs del PSOE (en vermell) ha estat molt superior al que s'ha pro-

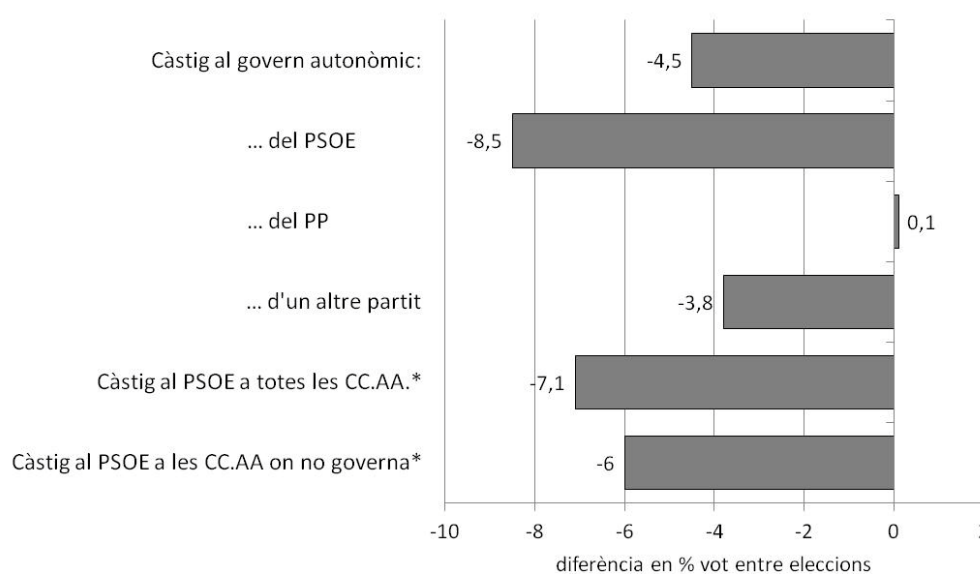
duït allà on governava el PP (blau). De fet, si bé el desgast dels governs socialistes ha estat, de mitjana, de 8,5 punts, el suport als governs del PP s'ha mantingut pràcticament invariable. A més, durant aquest període la pràctica totalitat dels governs socialistes s'han vist obligats a passar a l'oposició. L'única excepció és Andalusia que, malgrat retrocedir nou punts, va poder mantenir el govern gràcies al suport de IU. En canvi, el PP no ha perdut cap de les CC.AA. que tenia sota el seu control. Els governs d'un altre partit (majoritàriament de caire regionalista o nacionalista) es troben en una situació intermèdia. Aquests perden suport electoral (però molt menys que en el cas dels governs socialistes) i la meitat d'ells passen a l'oposició.

Les extraordinàries diferències entre la sort dels governs socialistes i la dels governs d'altres colors (i molt en parti-

cular els del PP) són un clar indicatiu que en realitat no es va produir un "vot econòmic" a les eleccions autonòmiques. Si s'hagués responsabilitzat i castigat els governs autonòmics per la crisi, hauríem d'haver observat un patró més homogeni i sense tantes diferències segons el color del govern. Existeix, doncs, un element clarament idiosincràtic que afecta el PSOE. L'explicació més plausible és que els ciutadans van utilitzar les eleccions autonòmiques per a castigar el Govern central, llavors presidit pel socialista José Luís Rodríguez Zapatero. Això ens explicaria per què els governs autonòmics més castigats van ser precisament els que també eren governats pel PSOE.

La idea que els ciutadans van utilitzar les eleccions autonòmiques per castigar el govern de Rodríguez Zapatero queda ben reflectida en el gràfic 2.

Gràfic 2. Càstig electoral a governs autonòmics segons el partit governant

* Càstig al partit en el Govern central (PSOE) a les eleccions autonòmiques entre 2008-2011

Font: elaboració pròpia

El gràfic mostra que el PSOE va obtenir uns resultats dolents a totes les CC.AA, sense importar si aquest partit estava al govern o a l'oposició.

Els dos gràfics anteriors indiquen que les eleccions autonòmiques estan molt marcades pel que es coneix en la ciència política com un efecte contagi (o "*coattail effect*"). L'efecte contagi es produeix quan els resultats de les eleccions d'un nivell polític (en el nostre cas, l'autonòmic) es veuen altament contaminats pels esdeveniments polítics que es produeixen en un altre nivell (en el nostre cas l'estatal). És a dir, quan els votants decideixen el seu vot més influïts per la seva valoració del govern central que no pas pels esdeveniments propis de la regió on es produeixen les eleccions.

Aquest fenomen es deu en gran mesura als elevats costos d'informació que han d'assumir els votants a països descentralitzats com el nostre a l'hora de jutjar els governants. En general, no sempre és fàcil per als ciutadans valorar de forma acurada quin és el grau de responsabilitat que tenen els governs sobre les circumstàncies que viu el país en un moment determinat. I això és així perquè els governs no són els únics responsables de la conjuntura política i econòmica, sinó que aquesta també depèn de nombrosos factors que escapen totalment del control del govern.

La incertesa a l'hora d'establir adequadament l'atribució de responsabilitats provoca problemes de control dels nostres governants, ja que podríem castigar bons governants per contextos econòmics adversos fora del seu control i premiar mals governants que han

tingut la fortuna d'haver governat en moments de bonança econòmica.

Aquests problemes de control del govern s'accentuen en països descentralitzats amb governs multinivell com el nostre. En aquest tipus de contextos es complica encara més la tasca d'atribució de responsabilitat per part dels ciutadans, ja que han de discernir quin grau de responsabilitat té cadascun dels nivells de govern.

Els polítics autonòmics, conscients de les dificultats que tenen els ciutadans a l'hora d'atribuir responsabilitats, busquen estratègies d'exoneració per evitar el càstig electoral. A l'hemeroteca hi ha nombrosos exemples de tals estratègies. Per exemple el llavors president de la Generalitat Valenciana, Francisco Camps, feia les següents declaracions durant la passada campanya electoral autonòmica de 2011:

"Que el voto [a estas elecciones autonómicas] signifique que Rodríguez Zapatero convoque cuanto antes elecciones generales.

[Hay que] decirle a quien ha hecho que España sea un caos que se vaya a la calle.

Quien coja la papeleta del PSOE el 22 de mayo es cómplice de los 64 mil parados de Castellón".

(*El Mundo*, 8 de mayo de 2011)

Tots els missatges de Camps s'encaminen en una mateixa direcció: evitar el càstig a les urnes explotant els problemes d'atribució de responsabilitats dels votants.

Quan els ciutadans de països descentralitzats s'enfronten a aquests problemes, poden evitar els costos

d'informar-se utilitzant una senzilla regla: ignorar l'existència de dos nivells de govern i votar a les eleccions autonòmiques com si fos el govern central (i no l'autonòmic) el que està en joc. L'efecte contagi podria explicar per què el càstig està particularment concentrat allà on governa el PSOE i per què aquest partit també pateix un desgast fins i tot quan està a l'oposició. Així, els gràfics 1 i 2 són clarament consistents amb la idea que els ciutadans van utilitzar les eleccions autonòmiques per a castigar el Govern central.

No obstant, el cas de les autonomies governades per partits nacionalistes o regionalistes es desvia una mica d'aquesta pauta. En aquests indrets, malgrat que no estan governats pel PSOE, es produeix un desgast electoral dels governs autonòmics. És el cas, per exemple, de Catalunya. En aquesta Comunitat Autònoma, el govern de CiU va perdre suport electoral. Això podria indicar que, contràriament a allò que passa en les comunitats dominades pel PP, en els indrets governats per partits nacionalistes el vot econòmic ha estat rellevant.

Certament, aquesta conclusió seria contrària a la teoria recolzada per alguns experts, els quals consideren que els votants nacionalistes solen votar més per criteris identitaris que no pas per qüestions relacionades amb l'acció del govern o l'evolució de l'economia.

En el següent apartat intentarem indagar fins a quin punt la coexistència entre crisi econòmica i davallada del vot a CiU es deu al vot econòmic. Com les percepcions de la situació econòmica van influir sobre el vot dels catalans?

Percepció de la situació econòmica i vot al 25-N

Com hem mostrat a l'apartat anterior, a Catalunya la crisi econòmica ha anat acompanyada d'un càstig electoral tant al govern tripartit presidit pel socialista José Montilla com al govern nacionalista d'Artur Mas. Si bé els mals resultats del president Montilla serien consistents amb l'efecte contagi, el càstig al president Mas mereixeria una explicació més acurada sobre la possible existència d'un vot econòmic.

Va ser l'economia rellevant a les eleccions autonòmiques del 25-N? La relació entre l'avaluació de la situació econòmica de Catalunya i el vot a les eleccions autonòmiques de 2012 no és gens clara. Tal com mostra la taula 1, entre els votants de CiU no es dona la pauta habitual del vot econòmic: entre aquells que valoren millor la situació econòmica, no hi ha major tendència a premiar amb el seu vot el partit de govern.

De forma similar, els votants del PSC i del PP també es desvien de la pauta acostumada del vot econòmic: entre els que valoren pitjor la situació econòmica tampoc no hi ha major tendència a castigar el govern amb un vot a l'oposició. De fet, es dona tot el contrari. Els votants del PSC i el PP mostren una pauta de vot econòmic similar a la que solen tenir els partits que governen. Entre aquells que valoren millor la situació econòmica, hi ha major tendència –i no pas menor– a votar aquests dos partits. Els únics partits que confirmen la pauta del vot econòmic en partits d'oposició són ICV-EUiA i Ciutadans. Quant pitjor

es valora la situació econòmica, més gran és la tendència a votar-los.

Hom podria pensar que aquesta falta de relació entre l'avaluació de la situació econòmica de Catalunya i el vot a les eleccions autonòmiques podria ser habitual en aquest tipus d'eleccions. Però la taula 2 mostra que no és així. Per exemple, a les eleccions autonòmiques de 2010, els votants del PSC i els d'ICV-EUiA mostraven la pauta habitual del vot econòmic: entre aquells que valoraven millor la situació econòmica, hi havia major tendència a premiar amb el seu vot els partits de govern. Els votants d'ERC no mostraven aquesta tendència, confirmant el seu major distanciament respecte del cor del govern

tripartit. De manera semblant, els resultats del PP i de Ciutadans pareixien consistents amb el patró de vot econòmic: entre els que valoraven pitjor la situació econòmica, hi havia una major tendència a votar a aquests partits d'oposició.

El vot a CiU, llavors principal partit a l'oposició, també semblà seguir aquest criteri econòmic, ja que els suports que va rebre foren inferiors entre els que valoraven millor la situació econòmica. En definitiva, si bé les dades de la taula 2 mostren una clara relació entre percepcions sobre l'economia i vot a les eleccions de 2010, aquest patró s'ha esvaït a les darreres eleccions de 2012.

Taula 1. Vot 25-N segons avaluació econòmica de Catalunya

	Situació econòmica de Catalunya			Total
	Bona + Regular	Dolenta	Molt dolenta	
CiU	14%	20%	19%	19%
ERC	13%	11%	15%	13%
PSC	10%	7%	7%	7%
PP	6%	4%	3%	4%
ICV -EUiA	6%	8%	9%	8%
C's	1%	3%	5%	4%
SI, PxC, CUP, Altres	3%	9%	8%	7%
Blanc, No sap, No contesta	7%	8%	6%	7%
No va votar	40%	30%	28%	31%
	100%	100%	100%	100%

Nota: l'ombregat clar indica major tendència de vot entre els que valoren pitjor la situació econòmica. L'ombregat fosc indica el contrari

Font: Sondeig ICPS 2012

Una possible raó que no trobem vot econòmic a les eleccions de 2012 té a veure amb el fet que la gent atribueix la responsabilitat de la situació econòmica de Catalunya a algunes institucions polítiques i no a altres. Així, si els simpatitzants de CiU no consideren responsable de la situació econòmica de Catalunya al Govern de la Generalitat,

és del tot racional que una valoració molt dolenta de la situació econòmica de Catalunya no els porti a deixar de votar el partit en el govern. De fet, la gran majoria de catalans culpaven més el Govern central de la situació econòmica. Si bé el 57% dels catalans considerava el Govern central molt o extremadament responsable de la situació

econòmica, els que consideraven la Generalitat com a responsable es reduïa al 26%. L'exoneració a la Generalitat era fins i tot més pronunciada entre els

que van votar a CiU el 2010: entre aquest col·lectiu només el 16% assenyalava el Govern de la Generalitat com a responsable de la crisi.

Taula 2. Vot 2010 segons avaluació econòmica de Catalunya

	Situació econòmica de Catalunya				Total
	MB + Bona	Regular	Dolenta	Molt dolenta	
CiU	17%	29%	31%	29%	29%
PSC	25%	17%	9%	6%	10%
ICV-EUiA	7%		6%	5%	6%
ERC	4%		6%	3%	5%
PP	2%		5%	6%	4%
C's	1%		2%	3%	2%
PxC	0%		1%	1%	1%
Altres i No contesta	16%		14%	17%	15%
En blanc	2%		3%	3%	3%
No va votar	30%	20%	23%	28%	24%
	100%	100%	100%	100%	100%

Nota: l'ombregat clar indica major tendència de vot entre els que valoren pitjor la situació econòmica. L'ombregat fosc indica el contrari

Degut a les reduïdes submostres de cada electorat, només hem pogut diferenciar l'avaluació "regular" de la "bona" entre els votants de CiU i de PSC, així com entre els abstencionistes

Font: enquesta postelectoral del CIS 2010 (estudi 2857)

Per tant, cal reexaminar la relació entre l'avaluació de la situació econòmica de Catalunya i el vot a les eleccions autonòmiques de 2012, però distingint dos subgrups: aquells que atribueixen alguna responsabilitat sobre la situació econòmica a la Generalitat i aquells que l'exoneren.

Entre aquests darrers (els que creuen que el Govern de la Generalitat "no és gens responsable" de la situació econòmica, o que ho és només "una mica"), el vot a CiU no només no segueix una pauta de partit de govern – com hem enunciat més amunt – sinó que segueix una pauta clara de partit d'oposició: un 18% de vot entre els que valoren la situació com a bona o regular, un 24% de vot entre els que valoren la situació com a dolenta, i un 28% de

vot entre els que valoren la situació com a molt dolenta.

En definitiva, no és només que la valoració dolenta de la situació econòmica desmotivés el vot al partit de govern, sinó que –quan anava unida a l'exoneració de responsabilitat– fins i tot estimulava aquest vot. En canvi, entre els que no exoneraven el Govern de la Generalitat, una valoració molt dolenta de la situació econòmica sí que generava una menor tendència a votar CiU. L'atribució de responsabilitats sobre la situació econòmica és, doncs, una variable decisiva en la relació entre l'avaluació de la situació econòmica de Catalunya i el vot al 25-N.

Recapitulació

Hi ha hagut vot econòmic a les eleccions autonòmiques? Els precedents europeus semblen indicar que n'hi ha hagut a totes les eleccions nacionals del darrers quatre o cinc anys. En canvi, els precedents espanyols semblen indicar que no s'ha castigat tant els partits dels governs autonòmics que han governat durant la recessió, sinó que més aviat s'ha castigat el partit que governa l'Estat. Les eleccions catalanes de 2010 podien haver quadrat bé tant amb el criteri europeu (castigar el govern que convoca eleccions en plena crisi) com amb el criteri espanyol (castigar el govern de l'Estat en les eleccions autonòmiques) perquè el partit a castigar era bàsicament el mateix. Però... i les eleccions catalanes de 2012?

En aquestes eleccions, hem vist que s'ha pogut produir una exoneració del Govern de la Generalitat entre molts votants. Si bé el 57% dels catalans responsabilitzava el Govern central de la situació econòmica, tan sols el 26% culpaven al govern autonòmic. Quan limitem l'anàlisi als que creuen que el Govern de la Generalitat no és el responsable de la conjuntura, els votants insatisfets amb la situació econòmica de Catalunya no han castigat electoralment CiU, sinó tot el contrari. Aquest segment sembla haver votat CiU per a castigar "uns altres" responsables. En definitiva, la crisi econòmica no sembla que hagi estat un factor clau darrera dels resultats de CiU a les eleccions de 2012. Cal buscar, llavors, les causes del declivi electoral del Govern d'Artur Mas a altres indrets.